

Мар'яна Оленяк

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

бульвар Тараса Шевченка, 14, UA-01601 м. Київ

orcid.org/0000-0002-5888-326X

maryana@mail.org

МІЖ МЕТАФОРОЮ І ЛОГІЧНИМ ПОРІВНЯННЯМ: СВОЄРІДНІСТЬ ОБРАЗНИХ ПОРІВНЯНЬ

В даній статті образне порівняння трактується як категорія, суміжна з метафорою та логічним порівнянням, будучи свого роду єднальним елементом між асоціацією (метафора) та аналітизмом (логічне порівняння). Усі три категорії поєднує універсальність та зв'язок з мисленневими процесами; спільним для метафори і образного порівняння є фігуративність, тоді як для логічного і образного порівнянь – експлікація (не)подібності. Водночас, в статті актуалізується низка розбіжностей між розглядуваними категоріями, що засвідчує наявність лише деяких точок перетину між ними.

1. Вступ

Образне порівняння (далі ОП) інтуїтивно відчувається дуже близьким і спорідненим з одного боку з метафорою, а з іншого боку – з логічним порівнянням, і в той же час воно є відмінним від них. Саме тому в спеціалізованій літературі ОП завжди розглядається пліч-о-пліч з метафорою, з якою його поєднує схожість семантичних процесів, базованих на аналогії та уподібненні, та логічним порівнянням, з яким воно в одному із своїх проявів співпадає за формою¹.

¹ Будучи прихильником традиційної (компаративістської) теорії метафори, автор не є залежним від неї у викладенні ідей даної статті, яка має на меті всестороннє охоплення питання суміжності

В межах розбіжностей метафори та ОП дослідники зазначають, що перші мають предикативний характер, в той час як другі – наративний (Gargani 2014); ОП тяжіють до поширеності і часто супроводжуються поясненнями, чого не спостерігаємо у випадку метафор (Roncero, Kennedy, Smyth 2006); ОП виражають подібність, а метафори предикатну ознаку (Croft, Cruse 2004); метафора є семантичною категорією мовного знаку, в той час як ОП – одиницею синтаксичної семантики (Šeremisina 2006); метафори, на відміну від ОП, не виражають подібності *per se*, тому що вони не допускають різниці між зіставляваними поняттями (Holmquist 2006); метафора належить до мови, а ОП до мови і мовлення (Mizin 2010).

Якщо у випадку суміжності ОП і метафори можна говорити про схожі засоби і способи онтологічно-гносеологічного сприйняття (з досить високим ступенем контраверсійності), то у випадку суміжності образних і логічних порівнянь маємо справу з категоріями логіко-гносеологічної сутності менш дискусійного характеру. Логічні і образні порівняння в науковій літературі представлені різною синонімічною термінологією. Так, їх називають предметно-логічними і образними (Vygenbaum 1966; Prokorčuk 2000); об'єктивними і суб'єктивними (Fel'dmane 1968), логічними і художніми (Ašurova 1970), непоетичними і поетичними (Fishlov 1992).

Виказуючи схожі характеристики з метафорою і логічним порівнянням, ОП не дорівнює жодному з цих утворень, які не демонструють ніякого зв'язку між собою, проте розташовуються на континуумі мисленнєво-мовленнєвих утворень по обидва боки ОП, формуючи з ним парні діади суміжного характеру. Саме відсутність точок перетину між логічним порівнянням і метафорою, проте наявність їх з ОП, диктує необхідність пошуку релевантних спільностей та відмінностей з ОП індивідуально.

2. Розмежування образного порівняння і метафори

Долі метафори і ОП настільки тісно переплетені, що їх використовують в різних теоріях як спосіб пояснення одне одного, а також дискутують

категорій образного порівняння, метафори і логічного порівняння, враховуючи позиції релевантних теорій, навіть якщо вони є опозиційними до традиційної концепції.

на предмет того, котре з явищ є первинним по відношенню до іншого. Стосовно останнього спостерігаємо конфліктні думки: первинність порівняння підтримує В. М. Огольцев (Ogol'cev 1978), тоді як вторинним його по відношенню до метафори вважає низка науковців (Lyskov 1914; Balli 1961; Potebnja 1968). Стосовно взаємозв'язку метафори і образного порівняння переважно пропонуються три погляди: 1) ОП – це і є метафора (проте практично завжди із застереженням про формальну різницю), хоча їх «однаковість» варіюється від теорії до теорії; 2) ОП і метафора – це різні утворення, які працюють за однаковими механізмами і можуть виказувати схожі ефекти; 3) ОП і метафори слід чітко розмежовувати з огляду на те, що вони по-різному сприймаються і не однаково впливають на реципієнта.

Авторська позиція полягає в тому, що, не зважаючи на близькість семантики, метафора і ОП – це різні явища, які, пересікаючись у багатьох аспектах, володіють власними, відмінними одне від одного ознаками, проте знаходяться в одному середовищі універсального фігуративного континууму. За термінологією Гіббса, метафора і ОП є фігуративами (Gibbs 2008). Тобто, безперечним єдиним фактором для метафори і ОП є їхня універсальність і фігуративність, яка виникає внаслідок креативного створення нових концептів (Glucksberg 2001, 2008, 2011) або нетривіального встановлення відповідностей між концептами (Gentner, Bowdle 2008). Ця креативність уможлиблюється завдяки тому, що обидва утворення передбачають відношення компаративності, щоправда у випадку ОП ця компаративність представлена експліцитно, а у випадку метафори – імпліцитно (пор. *Очі дівчини блищали, мов діаманти* та *Дівчина поблискувала діамантами своїх очей*). Теза про те, що метафора – це приховане порівняння підтримується більшістю науковців (Sasina 1979; Fogelin 1988; Miller 1993; Ricoeur 2003; Ščerka 2008). Найрадикальніша точка зору в цьому напрямку полягає у тому, що будь-яка метафора може бути перефразована в ОП і навпаки, хоча доведено, що така категоричність є надмірною (Ogol'cev 1978; Levinson 1983: 155f; Gentner 1983; Gentner, Bowdle 2008: 110).

Експлікація показника порівняння і предмета порівняння, який, по-суті, провокує використання цих фігуративних утворень, сприяє полегшенню інтерпретації ОП на противагу метафорі. Маркер компаративності, по-

суті, сигналізує необхідність початку процесу пошуку подібності і відмінностей, в той час як в метафорі це неможливо. Іншими словами, ОП самою своєю формою дають достатньо конкретизоване завдання мозку здійснити операцію порівняння, метафори ж формально не передбачають актуалізації типу завдання для розумової діяльності реципієнта. Ідентифікація метафори – це завдання реципієнта, а не самої метафори.

Згідно з теорією буквальної правди (Davidson 1978), метафори є хибними, а ОП істинними. З точки зору автора теорії комунікації П. Грайса, який не оперує поняттям ОП і виходить з того, що метафори є хибними, останні нічого не комунікують і виникають в силу порушення першої субмаксималності «не говори неправду». Як правило, в прикладах, які описує П. Грайс, імплікатури надають інформацію на додаток до того, що говориться, в той час як у випадку метафори вони надають інформацію замість того, що комунікується, наприклад *You are the cream in my coffee* ‘Ти – вершки на моїй каві’ насправді імплікує «я дуже високої думки про тебе» (Grice 1989: 34). В такому випадку, логічно припустити, що ОП, будучи істинними, не порушують цю максиму і власне *комунікують* інформацію, закладену в них. Таким чином, з точки зору теорії успішної комунікації ОП не порушують максиму якості і комунікують певний зміст, тоді як метафори ні.

Цілком слушно доцільність концентрації мовців на використанні лише «правдивої» інформації піддає сумніву прихильник теорії релевантності А. Гаргані, наполягаючи на тому, що мовці насамперед націлені (*aim for*) на релевантність, а не на правдивість (Gargani 2014: 144). Однак, сумніви викликає констатація самого факту націленості, адже навряд чи мовці можуть бути націлені на ключові поняття будь-яких теорій: чи то релевантності, чи буквальної правди, чи концептуалізації, тощо. Більшість продуцентів незнайомі з цими теоріями взагалі, тому не можуть бути свідомо націлені на актуалізацію центральної концепції будь-якої теорії. Вони націлені на пояснення, опис, конкретизацію і т.д., тобто на будь-яку функцію, яка виконується метафорою чи ОП, де останні є засобом досягнення комунікативної мети. Справа в тому, що націленість на щось передбачає свідомі логічні операції, які приведуть до результату. Навряд чи мовці завжди задумуються над релевантністю або буквальною правдивістю лексеми і позначуваного нею референта в непідготовленому, усному, швидко-

му мовленні. Всюдиусще використання метафори – це швидше стихійний процес, асоціативне світосприйняття, автоматичний вибір, який полегшує номінацію явища, а от результат цього процесу – готова метафора, яка в момент контакту з реципієнтом стає стимулом – це когнітивне утворення, достатньо складне для дешифрування. Саме тому варто приймати до уваги той факт, що метафора та ОП можуть бути як процесом і результатом, так і стимулом. І якщо метафора як процес є когнітивно легшою і доступнішою, а як стимул – когнітивно складнішою і важчою для інтерпретації, то ОП – з точністю до навпаки. Важче і когнітивно складніше в процесі утворення (передбачає усвідомлення як подібностей, так і відмінностей), воно є простішим для інтерпретації на етапі стимулу. Когнітивний тягар у випадку метафори лягає на реципієнта (а не на автора), а у випадку ОП – навпаки. Про вищу когнітивну складність ОП на етапі формулювання говорили як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники (Navros'kuj 1925; Holtquist 2006); відносно нескладність і небагатозначність стимулу-ОП як контрасту з метафорою згадує зокрема А. Бредлі (Bradley 2009: 94), а про необхідність більш глибокого аналізу на етапі розпізнання та усвідомлення асоціацій зазначає Р. Трім (Trim 2011).

Представники різних теорій дискутують також стосовно ступеню фігуративності, який різною мірою притаманний описуваним категоріям, традиційно і дещо упереджено говорячи про те, що метафора є багатшою, глибшою, а також більш фігуративним, потужнішим засобом репрезентації дійсності (Lakoff, Turner 1989; Glucksberg, Keysar 1993; Aisenman 1999; Kennedy, Chiappe 1999; Zharikov, Gentner 2002; Pierini 2007; Barnden 2012), хоча існує й протилежна думка, згідно з якою ОП є не менш потужним і фігуративним, ніж метафора (Nowotny 1965; Bredin 1998; Gargani 2014). Дослідники в першу чергу пов'язують це з формальними характеристиками аналізованих явищ. І хоча з категоричністю форми метафори можна погодитися, сумнівним виглядає пояснення останньою її «більшої сили». Представник опозиційної точки зору, яка є співзвучною з авторською, навпаки вважає формальне різноманіття ОП сприятливим чинником в плані варіативності його потужності: «Тільки через те, що ОП не мають визначеної форми ... важко навіть собі уявити, що хтось міг би укласти повний перелік можливостей ОП» (Nowotny 1965: 67). Демонструючи різницю між ОП і метафорою, А. Гаргані аналізує приклад *The general is not like a*

lion, he is a lion ‘Генерал не є як тигр, він є тигром’ (Gargani 2014: 241). Потенціал потужності ОП і його широкий діапазон можливостей зіставлення можна легко продемонструвати, заперечивши в цьому реченні метафору і додавши до нього ОП нерівності: *Генерал не є як тигр, він навіть не тигр, він сильніший і страшніший за тигра*. Початок і кінець цього висловлення чітко демонструє, що ОП є більш витонченим, більш гнучким за метафору; воно може «регулювати» свою потужність від слабшої до сильнішої та комунікувати навіть вищу ступінь прояву ознаки, ніж в метафорі. ОП нерівності можна назвати посиленням ОП, воно має здатність ще більше віддаляти між собою порівнювані концепти, воно створює інший, нетиповий, ексклюзивний концепт, який неприродно перевершує еталон. Таким чином, можемо говорити про здатність до градуальності уподібнення понять в ОП на відміну від метафори та про його ширший діапазон зіставних можливостей. ОП може створювати ефекти, які метафорі не під силу.

ОП апелює до уяви через інтелект, а метафора – до почуттів через уяву (Nikolaeva 2002), що диференціює ОП і метафору як результат: метафора є реакцією на подразник (особливо номінативна), а ОП – умовиводом (Baluta 1989), який базується на такій реакції. У зв'язку з цим можна припустити, що між метафорою і ОП існує різниця процесуальної тривалості. Якщо розглядати метафору і ОП як процес, то викристалізовується така розбіжність: в процесі формулювання ОП завжди є проблема вибору еталону, адже фінальним етапом порівняння є умовивід і, як правило, вибирається те, що є кращим за інше (Aгутінова 1988), тому що є концепти, які напряму відносяться до певної категорії, а є й більш периферійні (Rosch 1975), однак, ця проблема в метафорі не встигає постати через рефлекторність метафори (інколи несвідому), якої ми не можемо уникнути, тому що ми мислимо метафорами (Silverman, Torode 1980: 247). Моментальність процесу зародження метафори підтверджується результатами нейрологічних досліджень, згідно з якими активація двох груп нейронів під час співвідношення концептів (переносу понять) відбувається одночасно (Kövecses 2005: 23). Натомість певну тривалість процесу виникнення ОП описувала А. В. Трегубчак (Tregubčak 2008), стверджуючи, що порівняльні конструкції передбачають розмірковування. Виходячи з цього, можна вважати, що ОП відрізняється від метафори тим, що на етапі процесу воно вимагає певної долі роздумів / міркувань для встановлення найоптималь-

ніших, найвлучніших асоціативних зв'язків (як подібностей, так і відмінностей), тоді як метафора є власне асоціацією, вона і є цим зв'язком, найкращий з котрих обирається в якості еталона для ОП. Інакше кажучи, ОП актуалізує усвідомлену подібність, яка базується на асоціації, а метафора актуалізує асоціацію, яка (несвідомо) виникає на основі не завжди усвідомленої подібності. Додатковим підтвердженням цієї точки зору може слугувати типологія асоціативних експериментів. О. І. Горошко розрізняє три типи асоціативного експерименту, два з яких прямим чином корелюють з метафорою і ОП: вільний і ланцюжковий асоціативний експеримент відповідно (Goroško 2001). Диференційними критеріями є час і кількість асоціацій, – при вільному експерименті досліджуваний називає першу асоціацію, яка спала йому на думку при представленні слова X, що корелює з метафорою як автоматичною реакцією на подразник без часу на аналітичні роздуми), а при ланцюжковому – йому дається час і він може назвати кілька асоціацій, що корелює з можливістю виокремлення низки еталонів для одного предмета порівняння в ОП, добір і (під)свідоме обґрунтування яких вимагає процесуально довшої тривалості, ніж моментальна реакція. Відповідно, дзеркальний процес відбувається при створенні та інтерпретації ОП і метафори: когнітивний тягар аналітизму лягає на продуцента при створенні ОП, а на реципієнта – при інтерпретації метафори. І навпаки.

Приймаючи до уваги всі подібності і відмінності між метафорою і ОП і не бачучи необхідності створення між ними конкуренції на статус кращої, більш потужної чи глибокої фігури мовлення і т.д., вирішальним і визначальним для їх використання видається контекст і прагматика висловлення.

3. Розмежування образного і логічного порівнянь

Щонайменше дуальність понять, яку обов'язково передбачає порівняння, може бути як фігуративною, так і буквальною, що й зумовлює різні типи компаративної модальності. Виходячи з того, що логічні та образні порівняння можуть бути ідентичними за формою, загальноприйнятою є думка про те, що логічні порівняння, на відміну від образних, є симетричними,

зворотними (Bredin 1998; Ortony 1993): *Траса М10 така ж широка як траса М25* може бути перефразовано у вислів *Траса М25 така ж широка як траса М10* без зміни значення; тоді як ОП є несиметричними, незворотними: наприклад, *Його рукостискання міцне як сталь* неможливо перефразувати у вислів *Сталь міцна як його рукостискання* без зміни значення.

В. Крофт і Д. А. Круз слушно зауважують різницю між логічним порівнянням і ОП за умови елімінації показника компаративності. Вони констатують, що вилучення маркера порівняння в ОП призведе до створення метафори, в той час як з логічними порівняннями це неможливо (Croft, Cruse 2004: 211). А. Гаргані доводить, що логічні порівняння є констатацією реляції, де один елемент визначає інший (*Тигри, як леви*) в той час як ОП репрезентують констатацію характеристики, де один елемент характеризує інший (*Леви, як солдати*) (Gargani 2014: 222).

Існує також думка, що образність в межах порівняння виникає тоді, коли зіставляються поняття різних класів (Prokorsuk 2000). Тобто, при зіставленні двох тварин чи двох людей маємо справу з логічним порівнянням, тому що порівнюються представники одного класу, а при зіставленні людини з твариною виникає ОП, тому що порівнюються представники двох різних класів. Таке бачення здається дещо спрощеним, зважаючи на те, що у випадку фігуративного мовлення навряд чи варто буквально сприймати поділ на класи, він, швидше, повинен бути умовним. Порівняння елементів одного класу може бути не менш образним. До прикладу, сміливість людини можна відобразити, порівнюючи її не тільки з левом чи тигром, але й з Ахіллесом, Ричардом Левове Серце, Жанною д'Арк чи українськими воїнами-кіборгами, тощо. Вони, не дивлячись на те, що належать до класу людей, можуть слугувати цілком прийнятним еталоном ОП, адже репрезентують не просто *homo sapiens*, а неймовірно сміливих особистостей, чії вчинки стали легендарними; вони формують окремий клас надзвичайно і нетипово відважних персон, які стали прототипними представниками мужності, стійкості і витривалості. Отже, якщо у випадку логічних порівнянь завжди зіставляються поняття одного класу, то при ОП варто, радше, говорити про різну концептуальну дистанцію, тобто зіставлення концептуально менш чи більш віддалених понять.

Логічні порівняння (напр. *Цей хлопчик вищий за своїх однокласників*) актуалізують частковий збіг окремих ознак чи властивостей щонайменше двох об'єктів, – в даному випадку йдеться про ознаку зросту. Вони вказують на більший чи менший ступінь співпадіння і різниці об'єктивно вираженої ознаки, яку можна верифікувати емпіричним шляхом, – зокрема фактами об'єктивної дійсності чи метрологічними приборами, описавши вимірювальну ознаку в прийнятному для учасників комунікації форматі. В логічному порівнянні ключова для мовця ознака є очевидною і розуміється як величина, тобто властивість, яка є спільною для зіставляваних об'єктів якісно, але в кількісному відношенні є індивідуальною для кожного з них. Ця індивідуальність прояву ознаки має відносно паритетний характер і не передбачає типовості, еталонності, прототипності чи стереотипності одного з порівнюваних елементів; по-суті, обидва зіставлявані об'єкти/поняття/явища можуть бути маловідомими реципієнту, або ж те, з чим порівнюють, може бути зовсім невідомим: наприклад, реципієнт вищезгаданого прикладу може бути незнайомим з однокласниками хлопчика взагалі. На противагу логічним порівнянням, ОП, які також актуалізують взаємозв'язок категорій кількості і якості, не передбачають розуміння спільної ознаки як очевидної, об'єктивно вимірювальної величини, вони неодмінно виказують суб'єктивну дійсність мовця і далеко не завжди можуть бути емпірично верифіковані (напр. *Він стояв як привид* чи *Щоб ти мав стільки друзів, скільки піщинок на дні океану*). Зіставлявані елементи в ОП є апіорі непаритетними в плані прояву ключової ознаки, один з них – те, з чим порівнюють – обов'язково повинен бути відомим мовцю і бути типовим, прототипним носієм ключової властивості. Саме в цьому проявляється характеристика ОП, яку в західній традиції називають «помітністю» (*salience*) спільної ознаки (Ortony 1979; Fishlov 1992). Більш того, ОП, на відміну від логічних, є носіями інформаційних квантів картини світу, нерідко репрезентуючи символні та архетипні уявлення носіїв мови. ОП вербалізують не стільки те, що видно чи зрозуміло в зовнішньому фізичному середовищі в конкретний момент, скільки те що можна побачити чи зрозуміти в когнітивному середовищі конкретного мовця шляхом залучення його суб'єктивно-асоціативного образу. Логічні порівняння знаходять відповідності між об'єктами, в той час як ОП – між концептами, спільними уявленнями про об'єкти / поняття / явища.

Залучення суб'єктивно-асоціативного образу неминуче призводить до особливого поетичного ефекту – чергового диференційного параметру логічних порівнянь і ОП. Використання ОП – це добір найвлучнішої асоціації, яка найбільш промовисто реалізує авторський задум, причому чим більш неочікуваним є образ, тим сильніший ефект справляється на реципієнта. У випадку логічних порівнянь момент неочікуваності взагалі є мало релевантним, а поетичний ефект відсутнім.

Логічне порівняння є, в першу чергу, представленням істинної інформації, яка призвана достовірно, з великим ступенем точності відображати суть зіставлення, в той час як ОП завжди тяжіє до перебільшення: у вислові *Твої слова обпекли мою душу, як вогонь* чітко відчувається гіперболізація. Перші, як правило, комунікують факти, тоді як другі – з-поміж іншого емоції, причому емоції ці є переважно спільними для продуцента і реципієнта через те, що торкаються спільних уявлень про довкілля. Таким чином, викристалізовується ще одна різниця між логічним і образним порівнянням – в логічних порівняннях наявність достовірного спільного, об'єднувального параметру існує лише в зіставляваних поняттях, а в ОП є два єднальних начала: перше існує в межах самого порівняння і представлено гіперболізованою в предметі ознакою, а друге – в межах діади продуцент-реципієнт, представлено спільною картиною світу.

Логічні і образні порівняння також відрізняються потенційною схильністю до відтворюваності в мовленні і, як наслідок, стійкості в мові. Якщо логічні порівняння не тяжіють до відтворюваності іншими продуцентами в готовому вигляді, виказуючи мінімальний ступінь ідіоматизації, то ОП історично довели свій відносно високий ступінь ідіоматизації, оскільки багато з них стали стійкими словосполуками.

4. Своєрідність образного порівняння

Не зважаючи на цілу низку відмінностей ОП від логічного порівняння чи метафори, усі три категорії об'єднує їхня універсальність, здатність нести відбитки людського мислення, уможливлувати спілкування. Втім, саме відмінності ОП від суміжних з ним категорій формують його особливість,

неповторність і своєрідність. Існує велика кількість визначень ОП, повний перелік яких неможливо і немає необхідності цитувати в цій роботі. Більшість з них слушно зазначає, що ОП – це не просто мовна структура з певним стилістичним ефектом і естетичною цінністю, а особливе лінгво-понятійне утворення; практично всі акцентують увагу на логічній природі порівняння – методі пізнання світу, який дозволяє сформувати мовну картину останнього і закріпити її в культурі; додатково констатують його статус як логічної схеми, за посередництвом якої відбувається співвідношення складних мисленнєвих просторів з більш простими конкретними спостереженнями (Rumjanceva 2007); призначення показувати не лише подібність, але й відмінність (Pierini 2007); схильність фіксувати подібність якої-небудь однієї ознаки при повному неспівпадінні інших ознак (Gal'perin 1981) (хоча така категоричність нівелюється багатьма прикладами, в яких поняття зіставляються на основі низки спільних ознак); здатність встановлювати зміну інтенсивності ознаки (Tregubčak 2008) (хоча доцільно говорити радше про констатацію непаритетного прояву ознаки, адже семи процесуальності в готовому ОП немає).

Автор визначає ОП як особливе лінгво-понятійне компаративне утворення, здатне актуалізувати відбитки онтології та гносеології етносу в мовній картині світу, яке складається з щонайменше двох зіставляваних концептуально віддалених понять (предмета і еталона) на основі експліцитно чи імпліцитно вираженої спільної ознаки (основи) з різним ступенем її прояву в зіставляваних явищах; воно фіксує перцептивну подібність і формується внаслідок вибору найвлучнішої з релевантних асоціацій, які виникають при контакті з предметом порівняння, і в більшості випадків апелює до органів чуттів як до наглядно-сенсорної опори репрезентації асоціативно-інтуїтивних зв'язків.

Включення у визначення ОП асоціативного складника видається важливим, адже таким чином позначається суб'єктивність образу об'єктивного зв'язку між предметами / явищами / діями / ситуаціями екстралінгвістичної реальності. Будучи засобом вираження смислів, які поєднують екстралінгвістичну і лінгвістичну дійсності, релевантне ОП завжди є контекстуально прийнятним, адже має свою особливу логіку – логіку асоціацій або логіку уяви – яка не співпадає з формальною логікою і піддається розу-

мінню за допомогою фантазії. Логіка уяви, властива ОП, а не формальна логіка, є рівноправною з останньою і жодним чином не може свідчити про інферіорність такого виду порівнянь, адже однаково впливає на мозок реципієнта, для котрого «абсолютно байдуже, чи відбувається якась робота насправді [авт. – зіставлення], або ж тільки подумки відтворюється. Сигнали мозок отримує рівнозначні. А при достатній розвиненості уяви – навіть чіткіше виражені» (Zelinskij 2009).

На тлі загального категорійного значення порівняння, яке апріорі передбачає відношення тотожності і відмінності з усіма проміжними ланками (Konjuškevič 2002), ОП зокрема співвідноситься з відношенням подібності, а його глобальна семантика надає можливість субкатегоризації, або, за іншою термінологією, виокремлення мікрополів рівності і нерівності (Gulyga, Šendel's 1969; Lebed'ko 1971; Addison 1993; Nevanlinna 1993; Bredin 1998; Nazarjan 1998; Nikolaeva 2002; Ščerka 2008; Mpouli Njanga Seh 2016). Відтак, синтаксичні образні порівняння поділяються на ОП рівності і ОП нерівності. В ОП рівності диспропорція спільної ознаки фіксується на користь еталона порівняння, наприклад укр.: *Брехня розлилася, як море*. Здатність покривати обширний простір, розтікаючись, є інгерентною властивістю моря і характеризує усі моря без винятку, що й робить його еталоном ОП як типового носія ознаки, в якому остання диспропорційно представлена на користь саме еталона (моря). Втім, змінивши «місце» найвищої концентрації ключової ознаки, отримаємо ОП нерівності, наприклад укр.: *Брехня розлилася ширше, ніж море*. Тепер диспропорційність прояву ключової ознаки фіксується не в еталоні, а в предметі порівняння, чия здатність до покриття обширного простору, розтікаючись, ще більше гіперболізована, ніж в ОП рівності. В ОП нерівності предмет порівняння постає як унікальне, ексклюзивне явище, здатне перевершити типовий еталон ознаки. Це уможлиблюється завдяки розумінню того, що море, яким би великим воно не було, все ж має свої межі, тому *брехня* теоретично може «розлитися ширше і перетнути» ці межі, що стає ймовірним і прийнятним у певному контексті лише завдяки уяві та фантазії.

Незалежно від того, чи предмет порівняння прирівнюється до еталона, чи перевершує його в плані концентрації ключової ознаки, він завжди є цен-

тром висловлення і саме на ньому акцентується увага. Залучення образа-еталона є засобом виділення, підкреслення, акцентування предмета на тлі інших складників пропозиції. Воно є своєрідним механізмом створення додаткових смислів, які додають вагомості предмету порівняння і роблять його центром висловлювання, тим, на чому фокусується увага як мовця, так і слухача. І якщо вилучення еталона порівняння не призведе до комунікативної невдачі (хоча, звичайно, не без втрати семантичних нюансів), то вилучення предмета порівняння спровокує комунікативний провал, що свідчить про його суттєву важливість, центральну роль, статус об'єкта доцентрового зосередження уваги співрозмовників.

Саме така сутність предмета порівняння на етапі створення образного висловлення робить його стимулом, який провокує вибір, запускає процес пошуку найбільш вдалого еталона серед релевантних і гіпотетично множинних, що в кінцевому результаті в сукупності представляє певну систему переваг мовця. Так відбувається квантування – створення ОП (одного з багатьох можливих), тому що будь-який еталон є однією з опцій, своєрідним складником «меню», яке враховує низку екстралінгвістичних чинників, як культурно, так і особистісно детермінованих. Доцентрове приєднання обраного еталона до предмета порівняння визначається вірогідністю, заданою необхідністю створення додаткового смислу. І через те, що первинно існуючі смисли, які є нічим іншим, ніж сприйняттям реальності, не однаково доступні всьому людству, спрацьовує культурологічна, хронологічна і навіть особистісна варіативність ОП, адже реальність це і є наше світосприйняття, а світосприйняття є культурно, історично та соціально зумовленим. Вибір еталона базується виключно на суб'єктивно визначених, інтуїтивних, не завжди усвідомлених критеріях, а це означає, що не зважаючи на те, що порівняння є логічною категорією, його природа не підкоряється суворо механізованам законам формальної логіки, а являється проявом творчості, яка, з-поміж іншого, визначається силою уяви.

Причина вибору конкретного еталона зумовлюється основою порівняння, яка слугує єднаним елементом для предмета та еталона безвідносно до способу вираження. У випадку експліцитності вона полегшує сприйняття ОП і знижує ризик некоректної інтерпретації. Основа порівняння є ключовим елементом розкриття безпосередньо невидимої для нас семантики,

яка призвана створити загальне враження про предмет порівняння і яка є мірилом вибору еталона. В ОП рівності цей еталон демонструє максимальний прояв основи порівняння, в той час як предмет порівняння применшує її присутність в еталоні, претендуючи на володіння основою рівною мірою. В ОП нерівності – навпаки: предмет порівняння пригнічує еталон шляхом позбавлення його володіння основою порівняння у найвищому ступені.

5. Висновки

Виказуючи схожі параметри з метафорою і логічним порівнянням та одночасно будучи відмінним від них, ОП займає проміжну позицію між цими категоріями. ОП виступає своєрідним єднальним елементом між асоціацією (метафорою) і аналітизмом (порівнянням). Усіх трьох об'єднує універсальність, ОП і метафору – фігуративність, а логічне порівняння і ОП – констатація (не)подібності та формальні характеристики. І якщо зіставлявані поняття можуть входити у відношення рівності чи нерівності у випадку будь-якого з порівнянь, то за умови метафоризації вони вступають в єдино можливе відношення тотожності. Метафору і ОП поєднує в першу чергу їх універсальність і фігуративність, однак незалежно від концепції, прихильниками якої є дослідники, ОП і метафора ніколи повністю не ототожнюються. Навіть ті, хто вважає їх одним і тим самим явищем, завжди говорять про формальну різницю, що апіорі запереचेє однаковість. Багатофокусність досліджень фігуративного мовлення призводить до встановлення низки розбіжностей між метафорою та ОП представниками різних шкіл залежно від ключових аспектів кожної з теорій. Враховуючи плюралізм поглядів науковців, різниця між метафорою і ОП полягає у наступному: метафора є первинною, а ОП вторинним; на відміну від метафори, яка вербалізує лише еталон, ОП завжди експлікує на поверхневому рівні маркер порівняння та практично завжди – предмет порівняння і тяжіє до поширеності; з позицій теорії буквальної правди ОП є істинним, а метафора – хибною; з точки зору теорії комунікації метафора, на противагу ОП, нічого не комунікує; когнітивний тягар аналітизму при метафорі лягає на реципієнта, а у випадку ОП – на продуцента; ОП має

ширший потенціал компаративних можливостей, ніж метафора; метафори є більш абстрактними, ніж ОП; ОП апелює до уяви, задіюючи інтелект, а метафора – до почуттів, використовуючи уяву; метафора предикативна, а ОП наративне; ОП є синтаксичним утворенням з відповідною семантикою, а метафора – семантичним.

Логічне порівняння і ОП поєднує їхня форма і здатність власне виражати подібність, а не лише передбачати її, як це характерно для метафори. Різниця між логічним і образним порівнянням є менш контроверсійним питанням серед дослідників, ніж у випадку різниці метафори і ОП. До диференційних ознак логічного порівняння і ОП зараховують: симетричність і зворотність логічних порівнянь на противагу несиметричності та незворотності образних; неможливість конвертації логічних порівнянь в метафору шляхом вилучення маркера компаративності; констатацію реляції логічними порівняннями і характеристики образними; зіставлення понять одного класу логічними порівняннями і концептів різної віддаленості образними; паритетний характер спільної для зіставлюваних елементів ознаки у випадку логічного порівняння і непаритетний – у випадку ОП з обов'язковою типовістю, еталонністю, прототипністю того, з чим порівнюють. Крім того, ОП, на відміну від логічних порівнянь, не актуалізують очевидні, об'єктивно вимірювальні величини, а вказують суб'єктивну дійсність продуцента і не підлягають емпіричній верифікації; можуть носити символічний характер, репрезентуючи відповідну картину світу; встановлюють відповідності між концептами, а не об'єктами; характеризуються наявністю особливого поетичного ефекту; передбачають два об'єднувальних начала – всередині порівняння і в межах відношення продуцент-реципієнт; гіперболізують ключову ознаку в предметі порівняння і мають вищий ступінь ідіоматизації.

Список використаної літератури

ADDISON, CATHERINE. 1993. From Literal to Figurative: An Introduction to the Study of Simile. *College English* 55/4. 402–419. doi.org/10.2307/378650.

AISENMAN, RAVID. 1999. Structure-mapping and the simile-metaphor preference. *Metaphor and Symbol* 14. 45–51. doi.org/10.1207/s15327868ms1401_5.

ARUTJUNOVA 1988. = Арутюнова, Надежда. 1988. *Типы языковых значений: Оценка. Событие. Факт.* Наука. Москва. [Arutjunova, Nadežda. 1988. *Tipu jazykovyh znače-nij: Ocenka. Sobytie. Fakt.* Nauka. Moskva.]

AŠUROVA 1970. = Ашурова, Дилярам. 1970. *Лингвистическая природа художественного сравнения.* Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Ташкент. 225 с. [Ašurova, Dyljaram 1970. *Linhvystyčeskaja pryroda xudožestvennoho sravnenyja.* Avtoref. dis. ... kand. filol. nauk. Taškent. 225 s.]

BALLI 1961. = Балли, Шарль. 1961. *Французская стилистика.* Изд-во иностр. лит. Москва. [Balli, Šarl'. 1961. *Francuzskaja stilistika.* Izd-vo inostr. lit. Moskva.]

VALUTA 1989. = Балута, Лилия. 1989. *Поле компаративности в современном английском языке (Статические и динамические характеристики).* Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Ленинград. 12 с. [Baluta, Lilija 1989. *Pole komparativnosti v sovremennot anglijskom jazyke (Statičeskie i dinamičeskie harakteristiki).* Avtoref. dis. ... kand. filol. nauk. Leningrad. 12 s.]

BARNDEN, JOHN A. 2012. Metaphor and simile: Fallacies concerning comparison, ellipsis, and inter-paraphrase. *Metaphor and Symbol* 27/4. 265–282. doi.org/10.1080/10926488.2012.716272.

BRADLEY, ADAM. 2009. *Book of Rhymes: The Poetics of Hip Hop.* Basic Books. New York.

BREDIN, HUGH. 1998. Comparisons and similes. *Lingua* 105. 67–78. doi.org/10.1016/S0024-3841(97)00030-2.

BYRENBАUM 1966. = Биренбаум, Яков. 1966. Образные сравнительные обороты в современном английском языке. *Научные доклады высшей школы. Филологические науки* 4. 131–139. [Birenbaum, Jakov. 1966. *Obraznye sravnitel'nye oboroty v sovremennot anglijskom jazyke.* *Naučnye doklady vysšej školy. Filologičeskie nauki* 4. 131–139.]

ČEREMISINA 2006. = Черемисина, Майя. 2006. *Сравнительные конструкции русского языка.* Наука. Москва. [Čeremisina, Majja. 2006. *Sravnitel'nye konstrukcii russko-go jazyka.* Nauka. Moskva.]

CROFT, WILLIAM; CRUSE, DAVID ALAN. 2004. *Cognitive Linguistics.* Cambridge University Press. Cambridge. doi.org/10.1017/CBO9780511803864.

DAVIDSON, DONALD. 1978. What Metaphors Mean. *Critical Inquiry* 5/1. 31–47.

FEL'DMANE 1968. = Фельдмане, Давид. 1968. Сравнение как лингвистическое средство (на материале современного немецкого языка). *Сборник научных трудов.* Гос. ун-т им. П. Стучки Рига. 24–35. [Fel'dmane, David. 1968. *Sravnenie kak lingvističesкое sredstvo (na materiale sovremennogo nemeckogo jazyka).* *Sbornik naučnyh trudov.* Gos. un-t im. P. Stučki. Riga. 24–35.]

- FISHLOV, DAVID. 1992. Poetic and Non-Poetic Simile: Structure, Semantics, Rhetoric. *Poetics Today* 14/1. 1–23. doi.org/10.2307/1773138.
- FOGELIN, ROBERT J. 1988. *Figuratively Speaking*. New Haven, CT. doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199739998.001.0001.
- GAL'PERIN 1981. = Гальперин, Илья. 1981. *Текст как объект лингвистического исследования*. Наука. Москва. [Gal'perin, Il'ja. 1981. *Tekst kak ob'ekt lingvističeskogo issledovanija*. Nauka. Moskva.]
- GARGANI, ADAM. 2014. *Poetic comparisons. How similes are understood*. PhD thesis, University of Salford. https://usir.salford.ac.uk/id/eprint/31952/1/Adam_Gargani_Electronic_Final_Redacted.pdf (доступ 11 жовтня 2022 [dostup 11 žovtnja 2022]).
- GENTNER, DEDRE. 1983. Structure-Mapping: A Theoretical Framework for Analogy. *Cognitive Science* 7/2. 155–170.
- GENTNER, DEDRE; BOWDLE, BRIAN F. 2008. Metaphor as structure-mapping. *The Cambridge Handbook of Metaphor and Thought*. Cambridge. 109–128. doi.org/10.1017/CBO9780511816802.008.
- GIBBS, RAYMOND W. 2008. *The Cambridge Handbook of Metaphor and Thought*. Cambridge University Press. Cambridge. doi.org/10.1017/CBO9780511816802.
- GLUCKSBERG, SAM; KEYSAR, BOAZ. 1993. How metaphors work. *Metaphor and Thought*. Second edition. Cambridge University Press. Cambridge. 401–424. doi.org/10.1017/CBO9781139173865.020.
- GLUCKSBERG, SAM. 2001. *Understanding Figurative Language: From Metaphors to Idioms*. Oxford University Press. Oxford. doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195111095.001.0001.
- GLUCKSBERG, SAM. 2008. How metaphors create categories – quickly. *The Cambridge Handbook of Metaphor and Thought*. Cambridge University Press. Cambridge. 67–83. doi.org/10.1017/CBO9780511816802.006.
- GLUCKSBERG, SAM. 2011. Understanding metaphors: The paradox of unlike things compared. *Affective Computing and Sentiment Analysis: Emotion, Metaphor and Terminology*. Springer. London. 1–12. doi.org/10.1007/978-94-007-1757-2_1.
- GOROŠKO 2001. = Горошко, Елена. 2001. *Интегративная модель свободного ассоциативного эксперимента*. Ин-т языкознания РАН. Харьков. [Goroško, Elena. 2001. *Integrativnaja model' svobodnogo asociativnogo eksperimenta*. In-t jazykoznanija RAN. Har'kov.]
- GRICE, H. PAUL. 1989. *Studies in the Way of Words*. Harvard University Press. London.
- GULYGA, ŠENDEL'S 1969. = Гулыга, Елена; Шендельс, Евгения. 1969. *Грамматико-лексические поля в современном немецком языке*. Просвещение. Москва. [Gulyga,

Elena; Šendel's, Evgenija. 1969. *Grammatiko-leksičeskie polja v sovremenom nem-eckom jazyke*. Prosveščenie. Moskva.]

HOLMQUIST, KELLY. 2006. Shifting meanings, forgotten meanings: metaphor as a force for language change. *DELTA* 22. 95–107. doi.org/10.1590/S0102-44502006000300008.

KENNEDY, JOHN M.; CHIAPPE, DANIEL L. 1999. What makes a metaphor stronger than a simile? *Metaphor and Symbol* 14/1. 63–69. doi.org/10.1207/s15327868ms1401_7.

KONJUŠKEVIČ 2002. = Конюшкевич, Мария. 2002. Категория сравнения и ее место в системе языка. *Вопросы функциональной грамматики*. ГГУ. Гродно. 82–94. [Konjuškevič, Marija. 2002. Kategorija sravnenija i ee mesto v sisteme jazyka. *Voprosy funkcional'noj grammatiki*. GGU. Grodno. 82–94.]

KÖVECSES, ZOLTÁN. 2005. *Metaphor in Culture: Universality and Variation*. Cambridge University Press. Cambridge.

LAKOFF, GEORGE; TURNER, MARK. 1989. *More Than Cool Reason: A Field Guide to Poetic Metaphor*. The University of Chicago Press. Chicago – London.

ЛЕБЕД'КО 1971. = Лебедько, Мария. 1971. *Система степеней сравнения прилагательных в истории английского языка*. Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Ленинград. 16 с. [Lebed'ko, Marija. 1971. *Sistema stepenej sravnenija prilagatel'nyh v istorii anglijskogo jazyka*. Avtoref. dis. ... kand. filol. nauk. Leningrad. 16 s.]

LEVINSON, STEPHEN. 1983. *Pragmatics*. Cambridge University Press. Cambridge.

LYSKOV 1914. = Лысков Иван. 1914. *Теория словесности в связи с данными языковедения и психологии*. Ломоносов. Москва. [Lyskov Ivan. 1914. *Teorija slovesnosti v svjazi s dannymi jazykovedenija i psihologii*. Lomonosov. Moskva.]

MILLER, GEORGE A. 1993. Images and Models, Similes and Metaphors. *Metaphor and Thought*. Cambridge University Press. Cambridge. 357–400. doi.org/10.1017/CBO9781139173865.019.

MIZIN 2010. = Мізін, Костянтин. 2010. Comparo ergo sum, або актуальний лінгвофілософський погляд на природу порівняння. *Мовознавство* 1. 54–67. [Mizin, Kostjantyn. 2010. Comparo ergo sum, abo aktual'nyj linhvofilosofs'kyj pohljad na pryrodu porivnjannja. *Movoznavstvo* 1. 54–67.]

MPOULI NJANGA SEH, SUZANNE PATIENCE. 2016. *Automatic annotation of similes in literary texts*. Université Pierre et Marie Curie. Paris. <https://tel.archives-ouvertes.fr/tel-01467081/document> (доступ 11 жовтня 2022 [dostup 11 žovtnja 2022]).

НАВРОС'КУЙ 1925. = Навроцький, Борис. 1925. *Мова та поезія: нарис з теорії поезії*. Книгоспілка. Київ – Харків. [Navros'kuj, Borys. 1925. *Mova ta poezija: narys z teoriji poeziji*. Knigospilka. Kyjiv – Har'kiv.]

NAZARJAN 1998. = Назарян, Арманд. 1998. Введение. *Устойчивые сравнения французского языка: с примерами, переводом и эквивалентами в русском языке*. Изд-

во ун-та дружбы народов. Москва. 15–18. [Nazarjan, Armand. 1998. *Vvedenie. Ustojčivye sravnenija francuzskogo jazyka: s primerami, perevodom i ěkvivalentami v russkom jazyke*. Izd-vo un-ta družby narodov. Moskva. 15–18.]

NEVANLINNA, SAARA. 1993. The Structure of Middle English similes of equality. *Early English in the Computer Age: Explorations Through the Helsinki Corpus*. Walter de Gruyter. Berlin – New York. 139–170.

NIKOLAEVA 2002. = Николаева, Анна. 2002. *Функционально-семантическое поле компаративности в современном английском языке*. Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Ростов на Дону. 166 с. [Nikolaeva, Anna. 2002. *Funkcional'no-semantičeskoe pole komparativnosti v sovremennom anglijskom jazyke*. Avtoref. dis. ... kand. filol. nauk. Rostov na Donu. 166 s.]

NOWOTNY, WINIFRED. 1965. *The Language Poets Use. Second impression with corrections*. Athlone Press. London.

OGOŁ'CEV 1978. = Огольцев, Василий. 1978. *Устойчивые сравнения в системе русской фразеологии*. ЛГУ. Ленинград. [Ogoł'cev, Vasilij. 1978. *Ustojčivye sravnenija v sisteme russkoj frazeologii*. LGU. Leningrad.]

ORTONY, ANDREW. 1993. Metaphor, language and thought. *Metaphor and thought*. 1–16. Cambridge University Press. Cambridge – New York. doi.org/10.1017/S009781139173865.

PIERINI, PATRICIA. 2007. Simile In English: From Description To Translation. *CÍRCULO de Lingüística Aplicada a la Comunicación (clac)* 29. 21–43. <http://www.ucm.es/info/circulo/> (доступ 11 жовтня 2022 [dostup 11 žovtnja 2022]).

POTEBNJA 1968. = Потебня, Александр. 1968. *Из записок по русской грамматике*. Гос. учебно-педагог. изд-во. Москва. [Potebnja, Aleksandr. 1968. *Iz zapisok po russkoj grammatike*. Gos. učebno-pedagog. izd-vo. Moskva.]

ПРОКОПЧУК 2000. = Прокопчук, Людмила. 2000. *Категорія порівняння та її вираження в структурі простого речення*. Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Київ. 197 с. [Prokopčuk, Ljudmyla. 2000. *Katehorija porivnjannja ta jiji vyražennja v strukturi prostoho rečennja*. Avtoref. dis. ... kand. filol. nauk. Kyjiv. 197 s.]

RICOEUR, PAUL. 2003. *The Rule of Metaphor*. Routledge. London.

RONCERO, CARLOS; KENNEDY, JOHN M.; SMYTH, RON. 2006. Similes on the internet have explanations. *Psychonomic Bulletin and Review* 13/1. 74–77. doi.org/10.3758%2FBF03193815.

ROSCH, ELEANOR. 1975. Cognitive Representations of Semantic Categories. *Journal of Experimental Psychology* 104/3. 192–233.

RUMJANCEVA 2007. = Румянцева, Марина. 2007. *Типологические особенности компаративных конструкций: на материале русского и немецкого языков*. Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Челябинск. 184 с. [Rumjanceva, Marina. 2007. *Tipolo-*

gičeskie osobennosti komparativnyh konstrukcij: na materiale russkogo i nemeckogo jazykov. Avtoref. dis. ... kand. filol. nauk. Čeljabinsk. 184 s.]

SASINA 1979. = Сасина, Валентина. 1979. *Поле компаративности в современной английской тропике.* Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Киев. 160 с. [Sasina, Valentina. 1979. *Pole komparativnosti v sovremennoj anglijskoj tropike.* Avtoref. dis. ... kand. filol. nauk. Kiev. 160 s.]

ŠČЕРКА 2008. = Щепка, Оксана. 2008. *Функціонально-семантичне поле компаративності.* Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Сімферополь. 19 с. [Ščerka, Oksana. 2008. *Funkcional'no-semantučne pole komparatyvnosti.* Avtoref. dis. ... kand. filol. nauk. Simferopol'. 19 s.]

SILVERMAN, DAVID; TORODE, BRIAN. 1980. *The Material Word: Some Theories of Language and its Limits.* Routledge. London. doi.org/10.4324/9780203831816.

TREGUBČAK 2008. = Трегубчак, Алина. 2008. *Семантика сравнения и способы ее выражения.* Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Москва. 221 с. [Tregubčak, Alina. 2008. *Semantika sravnenija i sposoby ee vyraženiya.* Avtoref. dis. ... kand. filol. nauk. Moskva. 221 s.]

TRIM, RICHARD. 2011. *Metaphor and the Historical Evolution of Conceptual Mapping.* Palgrave Macmillan. New York, NY.

ZELINSKIJ 2009. = Зелинский, Сергей. 2009. *Психотехнологии гипнотического манипулирования сознанием человека.* <https://psyfactor.org/lib/zelinski2-00.htm> (доступ 11 жовтня 2022). [Zelinskij, Sergej. 2009. *Psihotehnologii gipnotičeskogo manipulirovanija soznanijem čeloveka.* <https://psyfactor.org/lib/zelinski2-00.htm> (dostup 11 žovtnja 2022).]

ZHARIKOV, SERGEY; GENTNER, DEDRE. 2002. Why do metaphors seem deeper than similes? *Proceedings of the Twenty-Fourth Annual Conference of the Cognitive Science Society.* Ред. Gray, Wayne D.; Schunn, Christian D. George Mason University. Fairfax, VA. 976–981.

Mariana Oleniak

Between Metaphor and Logical Comparison: Peculiarities of Simile

Abstract

The paper treats simile as a category related to metaphor and comparison, being a kind of connecting element between an association (metaphor) and analytics (comparison). The three of them are considered to be universal and connected with the process of thinking with simile and metaphor sharing figurativeness while comparison and simile – an explicit statement of (dis)similarity. At the same time, a number of differences

between these formations are stated, which proves the existence of only certain points of intersection between the considered categories with an emphasis on their differential features. In particular, it is noted that the difference between metaphor and simile, among other things, is the secondary origin of the latter, its ability to explicate comparative relations, to shift the cognitive burden on the producer, a wider potential of comparative possibilities, the ability to appeal to the imagination, using intellect, as well as its narrative nature. The differences between comparison and simile are the capability of the latter to create a special poetic effect by comparing conceptually distant concepts with the non-parity of the salient feature, the tendency to idiomatization and expression of prototypical, sometimes even symbolic meaning, the irreversibility and asymmetry of simile, the possibility of its convertibility into a metaphor, impossibility of its empirical verification because of the coding of the producer's subjective reality, the ability to hyperbolize.

Između metafore i logičke usporedbe: Osobitosti figurativne usporedbe

Sažetak

U radu se figurativna usporedba tretira kao kategorija vezana uz metaforu i logičku usporedbu, kao svojevrsna poveznica između asocijacije (metafore) i analitike (usporedbe). Sve se tri pojave smatraju univerzalnim i povezanim s procesom mišljenja. U radu se navode i analiziraju razlike među tim pojavama, Ističe se primjerice da su značajke koje se mogu smatrati svojevrsnim prednostima figurativne usporedbe u odnosu na metaforu: ekspliciranje poredbenih odnosa, prebacivanje kognitivnoga tereta na govornika, širi potencijal poredbenih mogućnosti, veći imaginacijski i analitički potencijal te narativna priroda. Razlike između logičke usporedbe i figurativne usporedbe jesu sposobnost potonje da stvori osobit poetski učinak usporedbom konceptualno udaljenih pojmova s neparitetom istaknutih obilježja, nepovratnost i asimetrija figurativne usporedbe, mogućnost njezine pretvorbe u metaforu, nemogućnost njezine empirijske provjere zbog kodiranosti govornikove subjektivne stvarnosti te sposobnost hiperbolizacije.

Ключові слова: метафора, логічне порівняння, образне порівняння, асоціація, зіставлення, суміжність

Key words: metaphor, logical comparison, simile, association, juxtaposition, contiguity

Кljučne riječi: метафора, логічка usporedba, figurativna usporedba, jukstapozicija